

ОСОБЛИВОСТІ САМОПРОЕКТУВАННЯ СТУДЕНТІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Актуальність дослідження пов'язана з необхідністю оптимізації процесів соціалізації студентів, які мають порушення зору. Зміни в освітній системі передбачають розширення можливостей самореалізації, і однією із умов її здійснення виступає розвинена часова перспектива. Вивчення особливостей самопроекткування, здатності до прогнозування допоможе при складанні життєвих планів, постановці цілей, досягненні успіху у сьогоденні та майбутньому.

Сучасно освічена особистість повинна бути готова самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогнозуючи їх можливі наслідки і вмюючи ефективно використовувати свій фізичний, психічний потенціал для максимальної самореалізації.

Самопроекткування особистості є однією з умов самореалізації молоді. Істотними характеристиками ранньої юності є самовизначення, побудова життєвих планів, пошук і усвідомлення смислів свого життя, спрямованість у майбутнє. Продуктивність їх реалізації обумовлена умінням (здатністю) особистості сприймати і усвідомлювати себе в часі, визначати свій психологічний (суб'єктивний) час.

Проектувальна діяльність належить до унікальних способів людської діяльності, пов'язаної з передбаченням майбутнього, створенням ідеального образу, здійсненням і оцінюванням наслідків реалізації задумів. Усі задуми та плани самовдосконалення неможливі без проектування майбутніх змін, їх глибинного осмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, зокрема, праць М. Гінзбурга, Є. Головахи, О. Кроніка, В. Чудновського, П. Яничева та інших показує, що діяльність людини зумовлюється моделлю її уявлень про власне майбутнє життя [4]. П. Яничев вказує, що психологічне майбутнє мотивує психологічне

теперішнє, надає йому цінності, а також зіставляється з минулим, приймається як наступність і розвиток минулого або як його відкидання і заперечення [5].

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні і розкритті особливостей самопроекування як одного з чинників самореалізації студентів з порушеннями зору.

Темпоральні особливості досвіду особистості визначають напрям та структурно наповнюють її самопроекування як в зрілому віці, так і на етапі юності. На сьогодні безперечним фактом є те, що цінність минулого та перспективи майбутнього закладаються індивідуальними особливостями розуміння та інтерпретації власного життєвого досвіду через призму сучасного стану речей. Минуле існує лише в тому вигляді, а майбутнє набирає лише тих рис, якими їх наділяє людина з погляду сьогодення.

Часова орієнтованість є одним із чинників, завдяки якому особистістю "визначаються" критерії схематизації та конденсації власного життєвого досвіду, оскільки є результатом його розуміння та інтерпретації. Часова орієнтованість власного життя переважно не усвідомлюється людиною, але визначає напрям і межі її самопроекування.

На кожному віковому етапі важлива гармонія між минулим, майбутнім та сьогоденням, яку Ф. Зімбардо діагностує як часову збалансованість.

Для визначення часової перспективи студентів з порушеннями зору застосовано методики, які спрямовані на отримання якісної та кількісної інформації. Серед них основні: написання автобіографії, складання короткої розповіді про себе іншій людині, з якою є бажаним продовження позитивних стосунків, опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо.

Аналіз часової спрямованості досліджуваних дає змогу визначити генезис їх життєвих планів, очікувань, прогнозів. Частина життєвих завдань - 11 %, за прогнозом самих юнаків, ніколи не збудеться, але вони дозволяють собі фантазувати та мріяти. 14 % завдань вже реалізовано, і їх позитивний наслідок, на думку студентів, буде супроводжувати їх все наступне життя. 24 % життєвих завдань розраховано на близьку, 20 % – на середню і 32 % – на далеку перспективу.

Щодо сфер реалізації життєвих завдань, то найбільше життєвих планів – 35 % пов'язано з особистісною сферою, 21 % – зі сферою самоздійснення, 12 % – із професійною сферою, 11 % – із сімейною сферою як зі своїм подружжям, бажаними дітьми, так і своїми батьками. По 6 % життєвих завдань належать до соціальної та матеріальної сфери, і по 5 % – до дружньої та кохання. Досягнення життєвих завдань в особистісній сфері здебільшого передбачається у недалекому майбутньому, тобто плани особистісного характеру належать до близької перспективи і не властиві далекій.

При складанні розповіді про себе студенти в часовій та логічній послідовності представили історію власного життя, охоплюючи майже всі його сфери: особистісну, дружню, навчальну, майбутню професійну діяльність. У висвітлених подіях вони відіграють роль головного героя оповіді з прийняттям відповідальності за їх наслідки, що вказує на авторство власної життєвої історії взагалі. Активна інтерпретація подій теперішнього стану не пов'язана з домінуванням у власній життєвій історії даного моменту життя, розповіді здебільшого орієнтовані на далеке майбутнє, у них майже відсутні плани на найближчу перспективу, в яку входять тільки найближчі дні.

Опис майбутнього ґрунтується переважно на активній позиції з передбаченням досягнень, здійснення яких залежить як від самого автора розповіді, так і від обставин, що мають скластися. Особи, які вкладають у життєві цінності смисли, орієнтовані на суб'єктивне теперішнє, також мають авторську позицію щодо власного життя, втім, вони переважно не орієнтовані на майбутнє, а вважають за краще перебувати в теперішньому. Розповіді таких осіб переважно фантазійні або насичені бажаннями із "зони найближчого розвитку" чи конкретизовані життєвими завданнями.

Майбутнє, що описується, визначається лише близькою перспективою з певною ієрархією її цілей. Досвід минулого часто інтерпретується з використанням захистів, минуле в основному пасивне, де за частиною подій визнається авторство, а інша частина інтерпретується доленосною. В результаті реінтерпретації минулого майбутнє насичується планами, але фаталістичними залишаються сподівання щодо дружніх та сімейних стосунків. Інтерпретації та

реінтерпретації найбільше піддаються події, пов'язані з розвитком власної особистості, власних захоплень, та дружні стосунки.

Дослідження підтвердило, що молоді люди спрямовані на перспективу майбутнього. Далеке майбутнє у досліджуваних нечітко та не з неусвідомленою пріоритетністю цілей. Чіткість цілей спостерігається лише на найближчі дні та місяці. В суб'єктивній картині власного життя юнаків та дівчат яскраво виражено переважання майбутнього над минулим і сьогоденням.

Теперішньому не приділяється значної уваги, для частини студентів воно є не самим життям, а ніби підготовкою до нього, етапом, за яким слідує повноцінне успішне життя. Сьогодні ж реалізуються лише особистісні бажання, які є більш важливими порівняно з іншими життєвими завданнями.

Результати дослідження можуть бути корисними при розробці психотренінгових програм, спрямованих на формування та розвиток у студентів з порушеннями зору професійно важливих якостей, формування реалістичного образу майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегии жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1999. – 299 с.
2. Головаха Е.И., Кроник А.А. Психологическое время личности. 2-е изд., испр. и дополн. – М.: Смысл, 2008. – 267с.
3. Джонс Дж.К. Методы проектирования / Дж.К. Джонс. – М. : МИР, 1986. – 326 с.
4. Зазимко О. В. Темпоральні характеристики самопроекування в юнацькому віці / О. В. Зазимко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. — 2013. — № 5 (85). — С. 95–109.
5. Яничев П. И. Субъективные модели прошлого, настоящего и будущего в подростковом и юношеском возрасте / П. И. Яничев // Наш проблемный подросток. — 1999. — С. 50–60.